

Ulica VUKOVIĆA:

Arhiv Bos. Krajine B. Luka
ABK

NAČIN DJELOVANJA NA PODRUČJE ČEŠKOG BATALJONA

U zimu 1941. do napada na Prijedor 1942. učvršćivali smo jedinice i djelovali po selima, pripremali i izvodili akcije, prikupljali oružje, hranu, odjeću i obuću. Velika teritorija bila je slobodna i imali smo stalnu vezu sa Podgrmečom.

To je vrijeme masovnih zborova i konferencija. Organizuje se proljetna sjetva, da se što više zemlje zasije, da dođemo do hrane. Život u Kozari bio je dobro organizovan. Područje Kozare bilo je povezano telefonskim linijama. Stvorili smo komunikacije kroz Kozaru i povezali se sa područjem Bosanske Gradiške, Bosanske Dubice i Bosanskog Novog i Prijedora. Bataljoni nisu bili usamljeni, jedinice su imale dobro organizovane veze. Pomagali smo jedni drugima u akcijama.

Bataljoni su bili centri iz kojih se na području djelovalo. Osjećala se povezanost između štaba odreda i četa, bataljona, sa porodičnim organizacijama, narodnooslobodilačkim odborima, mladincima, ženama itd. Bio je to život dobro organizovan.

Jedino je Prijedor, sa neprijateljskom posadom stajao iznadju nas i jedinica na području Podgrmeča. Stala su i potekle ideje za napad na Prijedor. U to vrijeme, pred akciju na Prijedor, koliko se sjećam, imali smo oko 3.000 naoružanih boraca, sa intendanturom, magacinima, organizovanom pozadinom.

U pripremama napada na Prijedor učestvovali su i komandant i komesar IV bataljona. Mi smo izvršili izviđanje zemljišta u pravcu našeg napada i odredili zadatke jedinicama. Besno

od nas napadale su snage III bataljona, a lijevo djelovi snaga I krajiškog odreda /jedan bataljon/.

Naš bataljon imao je zadatak da napada sa istočne strane grada, izmaku Silosa i rijeke Sane. Kretali smo se kroz Orlovaču, Gonjenicu, preko potoka Mileševica do mosta na rani i zgrade gimnazije. Maričke i Miljackovačke čete su imale zadatak brzog prodiranja u grad niz rijeku Sanu, današnjom Partizanskom ulicom. Prolet na ovom pravcu bio je vrlo brz i već oko ponoći naše čete su stigle do crkve gdje je Milan Stanković zazvonio na zvona i tu poginuo. U neposrednoj blizini crkve poginuo je i Ibro Kahrić. Stojice su borci Maričke čete, a inače su Prijedorčani. Štab bataljona je smješten u Orlovački, u Nedića kućama. U toku borbi štab je sa nekim četama prešao rijeku Gonjenicu kod Stojanovića, više muslimanske Gonjenice, kroz Radetića kraj došli smo u Prijedor. Smjestili smo se u Golejalkovičinu kuća, u blizini gimnazije. U toku borbi imali smo telefonsku vezu sa III bataljonom, a kurirsku vezu sa Podgrmečlijama, koji su napadali Baltine Bare i Tukeva. Na likvidaciji osnovne škole Valjenovića, zatim posade na mostu, naš napad je usmjeren ka gimnaziji. Ali tu sami nismo mogli ništa učiniti, jer se iz ove zgrade neprijatelj ogorčeno branio, sve dok nisu pristigli djelovi drugih bataljona. Koliko se sjećam, Ljuban Črnobraja je prvi upao u gimnaziju, a znao da je tu poginuo Vlado, /Ukrajinao iz Prijedora/ koji je zamjerio Molnika na dužnosti komandira Omladinske čete u Lomovitoj.

Omladinska četa iz Lomovito nije kao četa učestvovala u ovoj akciji već je njeno ljulstvo raspoređeno po drugim našim četama. Tako je omladinacima ovo bilo vatreno krštenje.

Na području IV bataljona mi smo težište bacili na sela

preko pruge, na Marićku, Jelićku, Busnovo, jer smo u ovim selima manje djelovali u 1941. godini. Kada smo u 1942. mogli nesmetano djelovati i u ovim selima. Kada nije bilo četničkog pokreta i četničkih olemćenata u tim selima. Iz ovih sela odlazili su borci protiv četnika u proleteristi i protivčetnički bataljon. Četnički pučovi na Manjači i drugim krajevima bili su daleko od nas i nismo pretpostavljali da bi jednoga dana i četnici mogli doći u ove krajeve.

Poslije zauzimanja Brigadara, IV bataljon dobio je naredjenje da se poveća iz grada i da zauzme položaje što ih je držao prema: Manjači, Banja Luci, Ivanjkevoj i Kasini. U stvari, dobili smo obavještenja da četnici iz Manjače žele da prođu u sela koja smo mi držali. Već dolasku na položaje, nismo našli ni jednog četnika niti smo se sa njima sukobili, sve do dolaska I krajičke brigade.

Prema tome, četnici na ovom području nisu imali uticaja sve do Kozarske ofanzive, kada su se naše snage povukle iz ovih krajeva. Kada četnici počinju da prođu u ova sela.

Naše četa u Maričkoj i Biljinskecima učinile su mnogo tako što i mi iz Štaba bataljona pružali pomoć prilikom stvaranja narodnoslobodilačkih odbora. Četa su samostalno djelovala. Sukobivši četa stvarali su narodnoslobodilačke odbore i druge organizacije u selima.

Mi se nismo sukobili samo u crpskim selima. U proljeće 1942. je oslobođen i Kozarac pa djelujemo i u muslimanskim selima. Trčimo pozivanje u vojsku. Stvaramo narodnoslobodilačke odbore u selima. Ja sam u tom području bio u skoro svakome selu i radio na stvaranju narodnoslobodilačkih odbora.

Naš uticaj na crpski šivalj u selima ispod pruge po-

čeli smo ostvarivati još krajem 1941. Dolazili su tako boreći redom iz ovih sela, satic naše patrola. Krajem 1941. iz ovih sela su se nama držali vozu i dolazili do nas sa borbama: Vlado Hajnašević, Urvačania, Stojnić i drugi, koji su ilegalno djelovali. Prema tome, mi smo još u 1941. imali nekakav uticaj na ta sela. No 2. januara 1942. Doša i ja sa vođen partizana dolazimo u Jeličku. Počinje nam intenzivniji rad, i uticaj na opredjeljenje ovih sela. U Jeličkoj smo se sukobili sa neprijateljskom jedinicom i potukli jo pa smo narušili broj ljudi koji su nam pristupili, tako da smo od vođa sa Kozare stvorili narušenu jaku četu. Ovu četu smo prebacili iz Jeličke u Muričku i za komandira postavili Ljubana Crnobraju. Od tada je naš uticaj na ovome terenu isti kao i u selima iznad pruge. Političko djelovanje u narodu, izbornosaborova i konferencija, mobilizacija ljudstva, stvaranje omladinske čete u Piskavici i vođa u Jeličkoj - sve je to rezultat našeg djelovanja. Dolazak 4. čete prema Banjoj Luci u Jošikovu vođu, stvaranje narodnooslobodilačkih odbora u svim ovim selima, primanje u partiju istaknutijih posadijskih radnika /u prvo vrijeme bili su vožari za partijsku organizaciju u Lanevitoj/, govori o našem uticaju. Gotovo da nije bilo razlike između ovih sela i onih iznad pruge. Može se govoriti o tome da li smo u političkom smislu ovladali ovakim pojedincem kao iznad pruge, ali ne treba zaboraviti da su ova sela uvijek bila konzervativnija, da ne kažu zaostaliya.

Naš uticaj na hrvatski živalj nije imao rezultata, osim pojedinaca koji su nam noću ilegalno dolazili i nešto donijeli, i to je bila ova veza sa tim selima. Na primjer, selo Mišije nismo mogli nikako da obuzdamo, da postignemo normalnije i tolerantnije odnose. Iz toga sela neprijatelj je stalno upadao u

Turjak, Subotiče i druga srpska sela, pljačkao i palio. Mi smo to selo još 1941. spalili, iako to politički nije bilo u redu, ali smo to morali učiniti. Sa naše strane bilo je više pokušaja da utičemo na ljude, ali voza sa njima se nije mogla uspostaviti.

Šimići su selo pod Šumom, za Kozarom, i mi u to selo 1941. pa i 1942. nismo mogli doći, već smo držali položaj prema njemu na Gugunovoj glavici.

U Ivanjskoj smo u 1941. i 1942. imali vezu sa pojedincima na željezničkoj stanici, kao i domobranskim oficirima preko žena iz Ivanjske.

Naš položaj prema Šapini je isti kao i sa Šimićima, "preko puške", što znači da nismo imali veze, a otuda su često napadali naša sela sve do konačnog oslobođenja.

Arhiv Bos. krajine E. Luka
ABK